

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Pavla Šámala a soudkyň Kateřiny Ronovské (soudkyně zpravodajky) a Dity Řepkové o ústavní stížnosti stěžovatelky **Vysoké školy ekonomie a managementu, a.s.**, sídlem Nárožní 2600/9a, Praha 5, zastoupené Mgr. Martinem Zástěrou, advokátem se sídlem Radhošťská 1942/2, Praha 3, proti rozsudku Nejvyššího soudu č. j. 33 Cdo 2443/2023-328 ze dne 30. 7. 2024, spojené s návrhem na zrušení ustanovení § 59 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, za účasti **Nejvyššího soudu**, jako účastníka řízení, a bytem zastoupené JUDr. Davidem Jopkem, Ph.D., advokátem se sídlem nám. Svobody 527, Třinec, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

- I. Rozsudkem Nejvyššího soudu č. j. 33 Cdo 2443/2023-328 ze dne 30. 7. 2024 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.
- II. Rozsudek Nejvyššího soudu č. j. 33 Cdo 2443/2023-328 ze dne 30. 7. 2024 se proto ruší.
- III. Návrh na zrušení § 59 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, se odmítá.
- IV. Vedlejší účastníci se náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem nepřiznává.

Odůvodnění:

I.

Vymezení věci

1. Ústavní soud se v tomto nálezu zabývá z podnětu stěžovatelky otázkou, zda Nejvyšší soud v řízení o dovolání vedlejší účastnice náležitě posoudil právní poměr vzniklý mezi soukromou vysokou školou a její studentkou, a to zejména v kontextu preference autonomie vůle a ochrany slabší strany v soukromoprávním styku. Zabývá se rovněž dodržením všech aspektů civilního soudního procesu (právem na soudní ochranu), zejména právem na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí.

II.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

2. Stěžovatelka (dále též „VŠEM“) je akreditována k poskytování vysokoškolského studia jako soukromá vysoká škola, na kterou byla vedlejší účastnice přijata ke studiu bakalářského studijního programu. Vedlejší účastnice podepsala dne 17. 10. 2019 smluvní prohlášení, ve kterém se zavázala dodržovat v průběhu studia práva a povinnosti spojené se studiem (vč. závazku hradit „školné“). Vedlejší účastnice stěžovatelce uhradila za první ročník studia (2019/2020) platbu ve výši 40 000 Kč. Na konci prvního ročníku požádala o ukončení studia. Stěžovatelka vedlejší účastnici následně zaslala oznámení o zanechání studia na vysoké škole a upozornila ji na pohledávku ve výši 170 000 Kč, která podle stěžovatelky představovala administrativní poplatky po ukončení studia a poplatky za druhý a třetí ročník; následně se žalobou po vedlejší účastnici domáhala zaplacení této částky 170 000 Kč soudní cestou.

3. Okresní soud ve Frýdku-Místku rozsudkem č. j. 14 C 259/2021-121 ze dne 22. 7. 2022 žalobu na zaplacení částky 170 000 Kč zamítl (výrok I.), a uložil stěžovatelce nahradit vedlejší účastnici náhradu nákladů řízení (výrok II.). Nárok stěžovatelky shledal rozporným se zákonem č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o vysokých školách“), když dospěl k závěru, že poplatky, jejichž úhrady se žalobou stěžovatelka domáhala, nebyly spojeny se studiem. Proti rozsudku okresního soudu podala stěžovatelka odvolání, o kterém rozhodl Krajský soud v Ostravě. Ten rozsudkem č. j. 57 Co 280/2022-219 ze dne 30. 3. 2023 rozhodnutí okresního soudu změnil tak, že je vedlejší účastnice povinna stěžovatelce zaplatit 170 000 Kč a uložil jí zaplatit stěžovatelce také náhradu nákladů řízení v částce 92 498 Kč (výrok I.). Výrokem II. uložil stěžovatelce i úhradu nákladů odvolacího řízení ve výši 47 045 Kč. Proti rozsudku krajského soudu podala vedlejší účastnice dovolání.

4. Napadeným rozsudkem Nejvyššího soudu bylo výrokem I. rozhodnuto tak, že „[r]ozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. 3. 2023, č. j. 57 Co 280/2022-219, se ve výroku o věci samé mění tak, že se rozsudek Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 22. 7. 2022, č. j. 14 C 259/2021-121, potvrzuje.“ Nejvyšší soud dále uložil stěžovatelce uhradit vedlejší účastnici náhradu nákladů řízení.

5. Vedlejší účastnice ve svém dovolání vymezila čtyři dovolací otázky. Nejvyšší soud připustil k přezkumu otázku, zda nedostatek předepsané registrace vnitřních předpisů školy podle zákona o vysokých školách způsobuje jejich neplatnost v soukromém právu, neboť tato

otázka dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu vyřešena. Dovolání proto shledal přípustným a též důvodným. V odůvodnění citoval obsah § 36, § 41 a § 59 zákona o vysokých školách, z nichž dovodil, že vnitřním předpisem ve smyslu § 59 zákona o vysokých školách, jímž soukromá vysoká škola stanoví poplatky spojené se studiem, je třeba rozumět vnitřní předpis registrovaný Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) podle § 36 zákona o vysokých školách. Dále pouze konstatoval, že „[p]odle skutkového zjištění soudu prvního stupně, z něhož vyšel i odvolací soud, byl ve smlouvě uzavřené mezi žalobkyní a žalovanou sjednán závazek k úhradě poplatků, jež jsou předmětem tohoto sporu, s odkazem na nařízení rektora č. 01/2015. Toto nařízení nebylo registrováno ministerstvem, nenabývalo tudíž podle § 36 odst. 4 zákona o vysokých školách platnost a nevyplývají tudíž z něho práva a povinnosti k úhradě poplatků za studium. Nelze tedy dovodit, že strany sjednaly poplatky, které se žalovaná zavázala v případě předčasného ukončení studia uhradit“. Dodal, že se vzhledem k tomuto závěru již nemusel zabývat otázkou, zda je smlouva o studiu uzavřená mezi stěžovatelkou a vedlejší účastnicí smlouvou spotřebitelskou. U třetí a čtvrté dovolací otázky konstatoval bez dalšího, že nemohly založit přípustnost dovolání. Závěrem uvedl, že rozhodnutí odvolacího soudu není v řešení první otázky správné a dovodil, že dosavadní výsledky řízení mu umožňují ve smyslu § 243d odst. 1 písm. b) občanského soudního řádu změnit rozhodnutí odvolacího soudu.

III.

Argumentace stěžovatelky

6. Napadené rozhodnutí stěžovatelka označuje za prakticky nepřezkoumatelné. Uvádí, že se Nejvyšší soud fakticky omezil pouze na stručnou citaci příslušných ustanovení zákona o vysokých školách, aniž by však tato ustanovení blíže vyložil v jejich vzájemné souvislosti s ohledem na poměry soukromé vysoké školy. Stěžovatelka namítá, že Nejvyšší soud neuvedl žádnou úvahu o tom, proč by měla být ujednání smlouvy uzavřené mezi stěžovatelkou a vedlejší účastnicí řízení neplatná. Tím podle stěžovatelky došlo k porušení ústavního zákazu výkonu libovůle soudy a bylo porušeno její právo na spravedlivý proces. Stěžovatelka dodává, že smlouva uzavřená mezi ní a vedlejší účastnicí, jako smlouva nepojmenovaná, nebyla v napadeném rozsudku nijak hodnocena z hlediska ustanovení zákona o neplatnosti právních jednání (např. § 580 a § 588 občanského zákoníku). Dovolací soud nijak nerozvedl, proč by vnitřní předpis stěžovatelky nemohl založit možnost se studenty uzavírat smlouvy o studiu. Nejvyšší soud podle stěžovatelky dále porušil zásadu zákazu překvapivých rozhodnutí tím, že odůvodnění napadeného rozhodnutí obsahuje odlišný právní závěr od závěrů soudu okresního a krajského, a je i odlišné od řešené dovolací otázky. Stěžovatelka tak podle svého tvrzení neměla možnost na argumenty, pro které došlo k zamítnutí žaloby, jakkoli reagovat a k argumentaci se vyjádřit. Výklad Nejvyššího soudu je tak podle stěžovatelky v rozporu s ústavní zásadou legální licence podle čl. 2 odst. 4 Ústavy a čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Zároveň podle ní Nejvyšší soud nerespektoval předmět řízení a nepřiznáním žalobního nároku mělo dojít k porušení jejího práva ochranu na vlastnictví zaručeného čl. 11 Listiny.

7. Stěžovatelka dodává, že vnitřní předpis – Statut VŠEM – byl řádně registrován MŠMT v roce 2017. Z jejího podání je patrné, že považuje postup delegování výše poplatků za studium na nařízení rektora za legitimní a souladný s dlouhodobou praxí u řady dalších soukromých škol. Odkazuje též na princip autonomie vůle účastníků smluvních vztahů uplatňující se v soukromém právu a konstatuje, že nenalezla žádný zákaz toho, že by soukromá škola nemohla se studentem uzavřít smlouvu, v jejímž obsahu se k výši školného odkáže na interní

předpisy vydané orgánem vysoké školy, který je k autonomní normotvorbě dané školy oprávněn. Stěžovatelka dále rozebírá obsah vedlejší účastnicí podaného dovolání a dovozuje, že Nejvyšší soud postupoval v rozporu s vázaností dovolatelem vymezeným dovolacím důvodem. Nejvyšší soud napadeným rozhodnutím ochromil možnost stěžovatelky poskytovat vzdělání za úplatu, a porušil tak její právo zaručené čl. 33 odst. 3 Listiny.

8. K napadenému ustanovení stěžovatelka uvádí, že § 59 zákona o vysokých školách je nejednoznačný, když z něj není patrné, co se rozumí „stanovením poplatků“, tj. zda podle tohoto ustanovení může být stanoveno ve vnitřním předpise soukromé vysoké školy pouze to, zda je vzdělání poskytováno za úplatu (školné), zda má být stanoveno, jaké poplatky soukromá vysoká škola od studentů požaduje, či zda uvedené ustanovení znamená, že má být přímo ve vnitřním předpisu soukromé vysoké školy uvedena výše, splatnost a případně další podmínky, které se týkají úhrady těchto poplatků.

9. Stěžovatelka ústavní stížnost doplnila podáním ze dne 27. 9. 2024, ve kterém se podrobně zabývala povahou poplatků za studium. Konstatovala, že nedůslednost zákonodárce, který libovolně používá pojem „poplatky“ i pro plnění, u kterých se o poplatky z hlediska právní terminologie vůbec nejedná, může vést ve svých důsledcích i k nesprávné interpretaci takových zákonných ustanovení. Tak tomu bylo i v posuzovaném případě, a to s potenciálně velmi neblahými důsledky nejen pro stěžovatelku, ale i pro další vysoké školy v obdobném postavení. Stěžovatelka se domnívá, že existuje hned několik důvodů, proč by soukromá vysoká škola, která není dotována ze státního rozpočtu, měla mít možnost stanovit si výši školného zcela nezávisle na státní regulaci, resp. po předchozí ingerenci ze strany orgánů veřejné moci. Tomuto závěru podle stěžovatelky ostatně nasvědčuje jak důvodová zpráva k zákonu o vysokých školách, tak i závěry vyjádřené v rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 4532/2014 ze dne 26. 10. 2016. Závěrem provádí test proporcionality (příp. racionality) napadeného zákonného ustanovení.

IV.

Shrnutí řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud si v souladu s § 42 odst. 3 zákona o Ústavním soudu vyžádal soudní spis a vyzval všechny účastníky řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

11. Nejvyšší soud v plném rozsahu odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí.

12. Podle vedlejší účastnice odůvodnění napadeného rozhodnutí chrání právní jistotu a právo na spravedlivý proces. Nejvyšší soud podle jejího názoru správně odmítl neplatné ujednání o školném, protože nebylo řádně registrováno. Dále vedlejší účastnice poukázala na skutečnost, že se nikde nezavázala k povinnosti dokončit řádně studium na VŠEM, a dodala, že po ní stěžovatelka po ukončení studia požadovala nepřiměřeně vysokou pokutu. Poukázala i na to, že v žádném dokumentu stěžovatelky nebyla řešena situace, kdy není student spokojen s kvalitou výuky. Uvedla, že poté, co zanechala studia u stěžovatelky, jí byl znepřístupněn systém školy, do kterého se přihlašovala, a v důsledku toho neměla přístupné žádné studijní materiály a ani výuku (za kterou však stěžovatelka stále požadovala úhradu). Požadavek stěžovatelky považuje za rozporný s dobrými mravy. Vztah mezi studentkou a soukromou vysokou školou má podle jejího názoru charakter spotřebitelského vztahu, kde je škola ve výhodnějším postavení. Pokud by Ústavní soud rozhodl, že se stížnosti vyhovuje, pak by naopak došlo k porušení základních lidských práv nejenom jejích, ale i základních práv

dalších studentů. S ohledem na výše uvedené navrhl, aby byla ústavní stížnost odmítnuta jako zjevně neopodstatněná a aby Ústavní soud rozhodl, že se jí přiznává náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem.

13. V replice stěžovatelka uvedla, že se vedlejší účastnice k argumentům ústavní stížnosti nijak nevyjadřuje a pouze opakuje svou předchozí procesní obranu, kterou uváděla před obecnými soudy. Opakuje, že žádná soukromá vysoká škola působící v České republice nesplňuje požadavky Nejvyššího soudu vyjádřené v napadeném rozsudku. Stěžovatelka je přesvědčena o tom, že správná je ta interpretace § 59 zákona o vysokých školách, která stanoví poplatek ve vnitřním předpisu chápá tak, že postačí, když vnitřní předpis stanoví typ poplatku, případně mechanismus jeho určení. Podle jejího názoru Nejvyšší soud interpretaci § 59 zákona o vysokých školách neprovádí v dostatečné míře a už vůbec ne v míře, která by poskytovala základní právní jistotu všem vysokým školám. Dodává, že v důsledku napadeného rozhodnutí čelí uplatňování nároků současných a bývalých studentů, kteří plošně požadují vrácení již zaplaceného školného za „odstudované“ roky studia.

V.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

14. Ústavní soud konstatuje, že jsou procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem splněny a že je k projednání ústavní stížnosti příslušný. Ústavní stížnost byla podána včas, osobou oprávněnou a řádně zastoupenou advokátem v souladu s § 30 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, přičemž Ústavní soud shledal ústavní stížnost přípustnou, neboť stěžovatelka již nemohla podat proti napadenému rozhodnutí žádný opravný prostředek.

15. Ústavní soud nenařídil ústní jednání, neboť od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 věty první zákona o Ústavním soudu).

VI.

Posouzení ústavní stížnosti

A. Obecná východiska

K nezávislosti uplatňování soukromého a veřejného práva, principu autonomie vůle a ochraně slabší strany

16. Právní poměr sjednaný smluvně mezi soukromou vysokou školou (akciovou společností) a studentem/studentkou, jehož předmětem je poskytování vzdělávání za úplatu, je především vztahem mezi dvěma osobami v soukromoprávním styku (obchodní korporací a fyzickou osobou). To zároveň nevylučuje existenci jejich vzájemných veřejnoprávních vztahů (vertikálních) majících základ v zákoně o vysokých školách (a případně dalších právních předpisech). Soukromé a veřejné právo jsou ale relativně svébytné části jednotného právního řádu. S ohledem na nezávislost uplatňování soukromého práva na právu veřejném (tak jak je mj. deklarováno v § 1 odst. 1 občanského zákoníku) je třeba při posuzování neplatnosti soukromoprávního jednání pro rozpor s předpisy veřejného práva zohlednit, zda smysl a účel zákona vyžaduje, aby mělo porušení veřejnoprávní povinnosti za následek i neplatnost soukromoprávního jednání (§ 580 občanského zákoníku). Ústavní soud ve své ustálené rozhodovací praxi upřednostňuje svobodnou vůli jednajících a základní koncepční přístup preference platnosti právních jednání před jejich neplatností (viz též § 574 občanského

zákoníku). Těmto východiskům se Ústavní soud věnoval detailně již v nálezu sp. zn. I. ÚS 190/15 ze dne 13. 9. 2016; dále lze odkázat i na pozdější nálezy, zejména sp. zn. II. ÚS 4235/18 ze dne 13. 9. 2019 či sp. zn. III. ÚS 410/23 ze dne 17. 1. 2024, na které v tomto rozhodnutí navazuje.

17. Základním východiskem fungování právního státu je respekt ke svobodě člověka a autonomii jeho vůle v soukromém styku (čl. 2 odst. 4 Ústavy a čl. 2 odst. 3 Listiny). Možnost svobodně utvářet soukromoprávní poměry je chráněna jak na úrovni práva ústavního, tak i podústavním právem soukromým. Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá (čl. 2 odst. 3 Listiny, čl. 2 odst. 4 Ústavy). Veřejná moc (vč. moci soudní) může zasahovat do soukromé sféry pouze v nezbytných případech, ve kterých je zásah odůvodněn konkrétním zájmem hodným právní ochrany, a to pouze za předpokladu, že je takový zásah proporcionální (přiměřený) s ohledem na cíle, jichž má být dosaženo (viz též nález sp. zn. I. ÚS 546/03 ze dne 28. 1. 2004).

18. Pro soukromé právo je typický nejen prostor pro uplatňování autonomie vůle, ale taktéž formální rovnost před zákonem. Ta může nicméně být, především z důvodů faktické nerovnosti v postavení jednajících, limitována mj. principem ochrany slabší strany [viz též § 3 odst. 2 písm. c) občanského zákoníku], která ji vyrovnává. Platné právo počítá jednak se zvláštními případy slabší strany *in abstracto* (např. spotřebitel, zaměstnanec, nájemce bytu), avšak vedle toho existuje i obecná úprava ochrany slabší strany, u níž je však třeba, aby bylo prokázáno, že strana, která se ochrany dovolává, je v dané situaci skutečně slabší stranou (slabší strana *in concreto*). Ochrana slabší strany se pak projevuje výslovně v řadě ustanovení občanského zákoníku (§ 433, § 1798 a násl., § 2898 občanského zákoníku atd.). Zároveň však platí, že nikdo nesmí bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti k újmě druhých, neboť i slabší strana může zneužít ochrany, která je jí poskytována [blíže viz MELZER, F., TÉGL, P., § 3. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník. Velký komentář (§ 1–117), Svazek I., Praha: Leges, 2013, s. 84].

19. Ústavnímu soudu je z jeho činnosti známo, že mnohé prvostupňové a odvolací soudy v otázkách posuzování nároků vzniklých mezi soukromými vysokými školami a jejich studentstvem dospívají k odlišným právním závěrům (jak lze demonstrovat i na nyní projednávané věci). Nejvyšší soud je ve smyslu čl. 92 Ústavy vrcholným soudem v soustavě obecných soudů, který je povolán ke sjednocování judikatury v civilních věcech, tedy i věci nyní posuzované. Jeho rozhodnutí mají sloužit mj. ke sjednocování judikatury a k výkladu zásadních právních otázek. Nejvyšší soud se ale vyhýbá podrobnějšímu posouzení nepojmenovaných smluv uzavřených mezi soukromou vysokou školou a jejími studenty/studentkami (jejich postavení jako smluvních stran) právě z pohledu ochrany slabší (smluvní strany) a ochrany spotřebitele (blíže viz též nález sp. zn. IV. ÚS 2093/24 ze dne 5. 2. 2025). A právě toto posouzení je zde kruciólní.

20. V případě, že dovolací soud rezignuje na povinnost řádně odůvodnit své rozhodnutí při sjednocování soudních rozhodnutí, přestává plnit svoji funkci v systému obecné justice. Povinnost soudů řádně odůvodňovat své rozhodnutí představuje jeden z klíčových prvků práva na soudní ochranu garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny (například nález sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995, z nedávné doby např. nález sp. zn. I. ÚS 1923/24 ze dne 6. 1. 2025). Prostřednictvím odůvodnění totiž soud seznamuje účastníky řízení s úvahami, které jej vedly k vydání rozhodnutí. Pro přesvědčivost soudního rozhodnutí je klíčové, aby soudy reagovaly na argumenty a námitky stěžovatelů a případně vysvětlily, proč je nepřijaly (nález sp. zn. I. ÚS 3755/17 ze dne 15. 8. 2018). Rozhodnutí, které řádné odůvodnění postrádá, je zpravidla

nepřezkoumatelné a porušuje právo účastníků řízení na soudní ochranu (např. nález sp. zn. III. ÚS 271/96 ze dne 6. 3. 1997, či z poslední doby též nález sp. zn. II. ÚS 237/24 ze dne 3. 4. 2024). Právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí ale není absolutní. Soudy nemusí podrobně odpovídat na každou námitku účastníka řízení. Rozsah povinnosti řádně odůvodnit rozhodnutí závisí na konkrétních okolnostech každého případu. Je vždy třeba posoudit, zda argument, na který soud neodpověděl, je pro souzenou věc relevantní a zda mohl mít vliv na výsledek řízení (nález sp. zn. I. ÚS 3143/13 ze dne 23. 3. 2015).

B. K aplikaci na posuzovaný případ

21. Po zvážení obsahu ústavní stížnosti, vyjádření účastníků řízení, obsahu přiložených rozhodnutí a vyžádaného spisu Ústavní soud konstatuje, že Nejvyšší soud svým postupem porušil stěžovatelčino právo na soudní ochranu (chráněné čl. 36 odst. 1 Listiny) a jemu odpovídající povinnost soudu své rozhodnutí řádně odůvodnit. Nejvyšší soud se totiž řádně nevypořádal s otázkami, které mu byly v dovolání položeny. Jako důvodnou shledal pouze dovolací otázku, zda nedostatek registrace vnitřních předpisů (soukromé) vysoké školy podle zákona o vysokých školách způsobuje jejich neplatnost v soukromém právu. Odmítl ale posoudit klíčovou dovolací otázku týkající se povahy právního poměru mezi stěžovatelkou a vedlejší účastnicí, kde pouze stroze konstatoval, že se nejedná o otázku, kterou by se musel zabývat.

22. Odůvodnění Nejvyššího soudu by Ústavní soud mohl shledat příلhavým, pokud by se tento vyjádřil uspokojivě alespoň k přezkumu dovolací otázky, kterou (jako jedinou) připustil. To se ale nestalo. Ve svém rozhodnutí sice Nejvyšší soud vyslovil právní názor, avšak tento nepovažuje Ústavní soud za řádně odůvodněný. Odůvodnění tohoto právního názoru Nejvyššího soudu totiž obsahuje pouze jediný odstavec, ve kterém Nejvyšší soud konstatoval, že „[p]odle skutkového zjištění soudu prvního stupně, z něhož vyšel i odvolací soud, byl ve smlouvě uzavřené mezi žalobkyní a žalovanou sjednán závazek k úhradě poplatků, jež jsou předmětem tohoto sporu, s odkazem na nařízení rektora č. 01/2015. Toto nařízení nebylo registrováno ministerstvem, nenabylo tudíž podle § 36 odst. 4 zákona o vysokých školách platnost a nevyplývají tudíž z něho práva a povinnosti k úhradě poplatků za studium. Nelze tedy dovodit, že strany sjednaly poplatky, které se žalovaná zavázala v případě předčasného ukončení studia uhradit. Totéž se týká i poplatku podle tzv. administrativního ceníku“. Nejvyšší soud tak vyjádřil názor, že pokud nebylo nařízení rektora stěžovatelky č. 01/2015 registrováno MŠMT, nenabylo platnosti, z čehož pak ne zcela srozumitelně dovodil, že smluvní strany mezi sebou nesjednaly poplatky.

23. V rozhodnutí Nejvyššího soudu absentuje především širší úvaha nad výkladem pojmu „vnitřní předpis soukromé vysoké školy“, který není zákonem výslovně definován. Zákon o vysokých školách pouze zakotvuje v § 41, že vnitřní předpisy soukromé vysoké školy stanoví, které orgány vykonávají působnost podle zákona o vysokých školách a že pro jejich registraci (vč. změn) platí obdobně § 36. Zákon o vysokých školách nicméně obsahuje legální definici „vnitřních předpisů veřejné vysoké školy“ (které vyjmenovává v § 17 zákona o vysokých školách). A jsou to právě jen tyto – pro fungování vysoké školy „nejdůležitější“ – vnitřní předpisy, u kterých je dána povinnost registrace MŠMT (§ 36 odst. 1 zákona o vysokých školách). Je tedy zřejmé, že ne každý vnitřní předpis (ve smyslu předpisu interního/vnitřního), který je vydán v rámci organizace a řízení struktury veřejné vysoké školy (např. nařízení rektora či jiné předpisy organizačního typu), je vnitřním předpisem podléhajícím registraci. Kromě vyjmenovaných vnitřních předpisů zákon umožňuje vysoké škole samostatně určit i další vnitřní předpisy, pokud tak stanoví statut veřejné vysoké školy [§ 17 odst. 1 písm. k) zákona

o vysokých školách]. Uvedené závěry lze podle Ústavního soudu vyslovit s argumentem *a simili* i pro vnitřní předpisy soukromé vysoké školy.

24. Dále se Nejvyšší soud nevypořádal ani s obsáhlou argumentací stěžovatelky (a ani odvolacího soudu) ohledně otázky, jaké právní následky by případně mělo mít (pokud by bylo dovozeno) nedodržení veřejnoprávní povinnosti registrace pro soukromoprávní poměr založený smlouvou mezi soukromou vysokou školou a studentem/studentkou (§ 1 odst. 1 občanského zákoníku). Ve svém strohém odůvodnění Nejvyšší soud, na rozdíl od soudu odvolacího, totiž nebere v úvahu ani primát smluvní volnosti v soukromém právu a ani preferenci platnosti právního jednání před jeho neplatností (§ 574 občanského zákoníku). Činí tak i přesto, že právě tyto otázky byly podstatou dovolací otázky, kterou k přezkumu připustil. Pouze konstatuje, že nařízení rektora stěžovatelky 01/2015 nebylo registrováno, a proto nelze dovodit, že strany sjednaly smluvně poplatky. Takové tvrzení je ale samo o sobě vnitřně rozporné a už s ohledem na dualitu soukromého a veřejného práva neudržitelné.

25. Ústavní soud dále shledal vadným i postup, že se Nejvyšší soud (když sám ve věci rozhodl rozsudkem) nezabýval ani charakterem právního poměru mezi soukromou vysokou školou a vedlejší účastnicí, včetně jeho posouzení v souladu s principem ochrany slabší smluvní strany a vyváženosti práv a povinností smluvních stran. Neřešil ani materiální podstatu úplaty sjednané mezi smluvními stranami. V rozhodnutí chybí interpretace pojmu „poplatek“ ve smyslu § 59 zákona o vysokých školách a jeho odlišení oproti jiným souběžně smluvně sjednaným úplatám (úhradám) za plnění poskytovaná stěžovatelkou (upravených mj. v „administrativním ceníku“ školy) – ve smyslu úplaty za vzdělání podle čl. 33 odst. 3 Listiny. Soukromé vysoké školy si jsou totiž povinny (na rozdíl od veřejných vysokých škol) zajistit finanční prostředky pro vzdělávání a tvůrčí činnost samy, což činí právě zejména vybíráním úplaty za poskytování vzdělání („školného“ či „poplatků za studium“). Stát jim aktuálně na vzdělávací činnost v zásadě nepřispívá (s výjimkou pro obory ošetřovatelství a porodní asistence v souvislosti s nedostatečným počtem absolventů veřejných vysokých škol – k tomu viz EURYDICE. Financování terciárního vzdělávání [online]. 2024 [citováno 2025-02-02]. Dostupné z <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/cs/national-education-systems/czechia/financovani-terciarniho-vzdelavani>. Ze strany státu může být soukromým vysokým školám poskytnuta pouze účelově vázaná dotace na stipendia pro studenty a případně též na výzkum a vývoj podle zvláštních předpisů (podrobněji srov. § 40 zákona o vysokých školách a v něm uvedené odkazy na další předpisy).

26. Mimo to, pokud smlouva uzavřená mezi soukromou vysokou školou a uchazečem/uchazečkou (studentem/studentkou) obsahuje odkaz na vnitřní předpis, který stanoví výši poplatků za studium (popř. na jiné vnitřní předpisy upravující práva a povinnosti smluvních stran), lze na takový vnitřní předpis zřejmě nahlížet materiálně i jako na (quasi) „obecné obchodní podmínky“, ve smyslu občanskoprávním. Není proto vyloučeno, aby byla smluvní povinnost hradit úplatu za studium určena i odkazem na od smlouvy odlišný dokument (zde „administrativní ceník“). V takovém případě by pak nebylo pro platnost (soukromoprávní) smlouvou založených závazků smluvních stran rozhodující, zda byl tento dokument, na který smlouva pro stanovení výše úplaty za studium odkazuje, registrován MŠMT či nikoli.

27. Nejvyšší soud se nezabýval ani posouzením vztahu mezi soukromou vysokou školou a studentem/studentkou z pohledu práva spotřebitelského, přestože byla tato otázka vedlejší účastnicí v dovolání Nejvyššímu soudu položena. Ústavní soud má za to, že takové posouzení vyžaduje komplexní hodnocení. Odkazuje tímto na recentní nálezy sp. zn. IV. ÚS 2093/24, ve kterém se k tomuto právnímu problému Ústavní soud vyjádřil na půdorysu otázky

přípustnosti dovolání studentky soukromé vysoké školy. Objasnil základní koncepční přístup k postavení spotřebitele a podnikatele v platném českém právu (§ 419 a § 420 občanského zákoníku), stejně jako se závěry související judikatury Soudního dvora EU (viz argumentace v bodech 31- 41 citovaného nálezu). Spotřebitelskou smlouvou se rozumí taková smlouva, kterou mezi sebou uzavírají spotřebitel a podnikatel (§ 1810 občanského zákoníku). Zákon vymezuje spotřebitelské smlouvy na základě vlastností smluvních stran, které mají původ v jejich faktické (ekonomické) nerovnosti.

28. V souladu se závěry judikatury Soudního dvora EU je třeba, aby vnitrostátní soudy vždy zkoumaly, zda smluvní klausule, která je předmětem sporu, spadá do působnosti směrnic upravujících spotřebitelské právo (srov. např. rozsudek SDEU ze dne 9. 11. 2010, C-137/08, *VB Pénzügyi Lízing*, bod 49; dále rozsudek ze dne 17. 5. 2018, C-147/16, *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen*, bod 30). Tento požadavek není samoučelný, neboť zajišťuje spotřebiteli evropským právem garantovanou úroveň jejich účinné ochrany. Vzájemné postavení smluvních stran je nutné zkoumat nikoli pouze „formálně“ (zda je některá ze smluvních stran *per se* podnikatelem), ale i „materiálně“ či „funkčně“, tj. zejména zda byla smlouva uzavřena v souvislosti s ekonomickou činností jedné ze stran, přičemž žádný konkrétní druh takové činnosti není výslovně vyloučen z působnosti unijního spotřebitelského práva (srov. též stanovisko generální advokátky E. Sharpston ze dne 30. 11. 2017, ve věci C-147/16, *Karel de Grote*).

29. S ohledem na výše uvedené lze uzavřít, že napadenému rozsudku Nejvyššího soudu chybí nejen dostatečné odůvodnění vlastních právních závěrů, ale i v podstatě jakákoli právní argumentace ve výše uvedeném smyslu, která je naopak obsažena v předcházejících rozhodnutích krajského a okresního soudu. Oba tyto soudy na několika stranách svých rozhodnutí podrobně vysvětlují důvody, na kterých založily svá (byť ve výsledku pro účastníky řízení opačná) rozhodnutí. V nyní projednávané věci proto Ústavní soud dospěl k závěru o porušení čl. 36 odst. 1 Listiny.

VII.

Návrh na zrušení § 59 zákona o vysokých školách

30. Stěžovatelka dále navrhla zrušení § 59 zákona o vysokých školách. Podmínkou projednání návrhu podle § 74 zákona o Ústavním soudu je, aby zásah do práv stěžovatelky byl způsoben právě aplikací ustanovení právního předpisu, jehož zrušení se navrhuje.

31. Tak tomu v posuzované věci nebylo. Napadeným rozhodnutím bylo sice porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu, nikoliv však aplikací neústavní právní normy. Návrh na zrušení § 59 zákona o vysokých školách Ústavní soud shledal zjevně neopodstatněným.

VIII.

Závěr

32. Ústavní soud shledal, že Nejvyšší soud nepřinesl dostatečnou právní argumentaci o tom, proč by měla být ujednání smlouvy uzavřené mezi stěžovatelkou a vedlejší účastnicí řízení neplatná. V dalším řízení se proto bude muset znovu zabývat především povahou právního

poměru mezi stěžovatelkou a vedlejší účastnicí, stejně jako materiální podstatou žalovaných nároků.

33. Z uvedených důvodů Ústavní soud uzavírá, že Nejvyšší soud napadeným rozhodnutím porušil právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Proto zčásti ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) tohoto zákona napadené rozhodnutí zrušil.

34. Věc se nyní vrátí Nejvyššímu soudu, který bude při dalším rozhodování vázán právním názorem Ústavního soudu (čl. 89 odst. 2 Ústavy), a posoudí znovu dovolání vedlejší účastnice.

35. Návrhu vedlejší účastnice na přiznání nákladů před Ústavním soudem Ústavní soud nevyhověl v souladu s § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu, podle něhož lze tuto náhradu přiznat „v odůvodněných případech podle výsledků řízení“. V nyní posuzované věci nesvědčí vedlejší účastnici jak výsledek řízení o ústavní stížnosti, stejně tak absentuje odůvodnění jejího návrhu (srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 1480/21 ze dne 14. 9. 2021). Proto jí Ústavní soud náhradu nákladů tohoto řízení nepřiznal.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 19. února 2025

Za správnost vyhotovení:
Markéta Putnová

Pavel Šámal v. r.
předseda senátu